

JOANNIS VIVENTII
NOLANI
PHIL., ET MED. DOCT.

DE CICUTA
COMMENTARIUS.

NEAPOLI MDCCLXVII.

Excud. DONATUS CAMPO.

AUCTORITATE PUBLICA.

Si non ingenium, certe brevitatem adproba.

PHÆDR. lib. V, *fab.* V.

VIRO EXCELLENTISSIMO, DOCTISSIMOQUE

GERARDO

L. B. VAN SWIETEN

AUGUSTISSIMI IMPERATORIS, ET IMPERATRICIS A CONSILIIS,

REGII HUNGARICI S. STEPHANI ORDINIS EQUITI,

ARCHIATRORUM COMITI,

Bibliothecæ Augustæ Præfecto, Inclytæ Facultatis Medicæ Viennensis Præsidi perpetuo, Nec non Academiæ Reg. Scient., & Chirurg. Parif, Academ. Scient. Petropolit., Acad. Natur. Curiof., Instit. Bonon., Collegii Regii Medic. Edinburg., Societ. Scient. Harlem., Botanic. Florent., Germanic. Jenenf., Degli Agiati di Roveto.

JOANNES VIVENTIUS

FELICITATEM.

QUOD Cl. Nomini *TUO*, *GERARDE* Doctissime, *opusculum qualecumque meum inscriptum voluerim, non una fuit consilii mei ratio. Primo summæ*

benevolentiæ erga me TUÆ, & beneficiorum, quibus me saepissime cumulasti, testimonium aliquod publice ut extaret, nisi ingratus sim, curandum fuit, ut quantum, quamque multis TIBI nominibus devinctus debeam, notum esset omnibus, atque exploratum; deinde, ne TE, quem Medicorum facile Principem & hæc suspicit, & postera demirabitur aetas, quasi despicere, ac dignitati TUÆ deesse viderer. Manent alta mente reposita, neque ulla unquam delebit aetas, responsa, & consilia TUA, quibus aut in gravissimorum morborum difficultatibus, aut in quorundam medicamentorum natura, usu, ac viribus pernoscendis me antea impeditum, vinculis, ac difficultatibus quamfacillime per TE expeditis omnibus, liberasti. Præterea ingenii mei, quod sentio, quam sit exiguum, periculum hoc gravissimo judicio TUO subjiciendum fuit. Cum enim aetas mea in ea tem-

tempora inciderit, quibus homines ad criminandum, quam ad laudandum procliviores sunt; præsens ac certum Cl. Nominis *TUI praesidium labori meo quærendum fuit, quominus nomen meum, TE Patrono,* Zoilorum, *atque* Ariſtarchorum *noſtri aevi licentiae, atque audaciae permitteretur. Ad haec de Cicuta agitur, cujus TU mirabiles vires, ab improborum hominum impetu vindicaſti; de Cicuta, inquam, cujus in Medicina uſum, TE favente, percarus Auditor quondam TUUS,* Cæſareus *nunc* Archiater Antonius *STÖRCK revocavit; ut, ſi qui me aggrediatur, & contra TE facere ſentiat, & patrocinium mihi TUUM non defuturum ſciat. Quare, qualiacumque hæc ſint, quæ a me proficiſcuntur, ut libenter accipias, rogo; in quibus, ſi quid peccavi (peccavi certe multa), ingenii mei tenuitati, ac tempori tribuas, atque ignoſcas, ut animus meus TUO*

 pa-

patrocinio confirmatus, ea in dies conetur, quae Nomine TUO utcumque digna, Lectoribus etiam fortasse meliora, videantur. Spem fac, & Vale.

Neapoli Kal. *Augusti* MDCCLXVII.

DE

DE CICUTA COMMENTARII

PARS I.

I. CICUTA Latine, Græce Κώνειον [*stultitia*], nomen apud *Græcos* ab affectu sortita est, *quem* GALENO teste, *ab ipsa potui data corpus pati cernimus* (1). Apud *Latinos* non una ei voci subjecta notio est. Cicuta enim, notante SERVIO, dicitur *spatium, quod est inter cannarum nodos* (2); at contra SCALIGER non *internodia*, verum *fruticem ipsum* ea voce notari contendit (3). Interdum & apud *Latinos* pro canna accipitur, ex qua pasto-

(1) In libro, *quod animi vires corporis temperaturas sequuntur* cap. 3. GALENI *libr. prim. class.* pag. 318. *Venet. apud Iuntas* MDXCVII.

(2) In expositione loci VIRGILII *Eclog.* II. *vers.* 36

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula . . . .

(3) Vide VOSSII *etymol. ling. lat.* addition. MAZOCHII *tom.* I. pag. 183. *Neap. ex Reg. Typ.* MDCCLXII.

pastoralis fistula contexeretur, ut apud LUCRETIUM (4), aut pro ipsa fistula, ut apud CALPHURNIUM (5).

II. QUATUOR autem plantarum species, uno, eodemque Cicutæ nomine Medici appellant, quas non recte Veteres distinxere. Ea vero, qua de hic agitur, *Cicuta major* est, seu *vulgaris*, seu *terrestris* dicta, a LINNÆO *Conium seminibus striatis* (6). Umbellifera planta est, quæ pinguibus, umbrosis, humidisque crescit locis, secus fossas, viarum margines, & sepes. Ad binos, ad

(4) *De rer. natur.* lib. V, *vers.* 1381. pag. 464. edit. *Paris.* MDCLXXX.
Et Zephyri cava per calamorum sibila primum
Agrestes docuere cavas inflare cicutas.

(5) Apud R. STEPHANUM *thes. lin. latin.* tom. 1. pag. 512. *Basileæ* MDCCXL.

(6) *System. natur.* tom. 2. pag. 956 *Holmiæ* 1759. Aliæ Cicutæ, quas lubens prætereo species, utpote nihil ad morbos inferius describendos deservientes, sunt, *Cicuta major foliis tenuioribus*, *Cicuta minor petroselino similis* C. B. P. 160., *Cicuta aquatica GESNERI*, sive *Sium pinnis laciniatis*, *pinnulis trifidis*, *nervo non folioso HALLERI*, in enumeratione stirpium *Helvetiæ* pag. 436. *Gottingæ* MDCCXLII. De hac ultima Cicutæ specie *Cel.* WEPFERUS *Basileae* anno MDCLXXIX eruditissimum librum edidit, & mira phenomena exposuit, quæ observata fuere *Martio* fere exeunte anno 1670 in duobus pueris, & sex puellis ex radicis esu Cicutæ hujus, quam pro pastinaca acceperant.

ad tres, & ultra cubitos interdum ascendit. Culmus *nonnullis subrubentibus veluti serpentum maculis respersus* est (7), glaber, levis, crassus; & quia fistulosus, scilicet intus, ut canna est, vacuus, fortasse & ideo Cicuta pariter planta ista appellata est. Folia *alata*, *multifariam partita*, *glabra*, *atrovirentia*, *graveolentia* sunt (8), cavis appensa pedunculis. Radix drodontalis est, *solida*, *cortice tenui flavescente*, *carne alba*, *fungosa*, *odoris gravis*, *saporis subdulcis*, *quando caulem facit interius cava* (9). Floret apud nos mensibus *Junio*, *Julio* in frigidis regionibus. Ejus flosculi candidi sunt, rosacei, *quinque scilicet petalis constantes*, *cordiformibus*, *inequalibus*, *in orbem positis*, *& calyci insidentibus*, *qui abit in fructum fere globosum ex duobus seminibus compositum exiguis*, aniso similibus, aliquantulum vero candidioribus (10).

III.

(7) GEOFFROY *de mater. medic.* tom. 2. *de vegetabil. indigen.* artic. Cicut. pag. 174. *Venet.* MDCCLVI.

(8) GEOFFROY *loc. citat.*

(9) GEOFFROY *loc. citat.*

(10) TOURNEFORT *instit. rei herbar.* class. VII, gen. 111. *tom.* 1. pag. 306. *Lugduni* MDCCXIX. Vide pariter *Diction. univers.* &c. par feu *Mess. Antoi-*

ne

III. DISTINCTAM vero nostræ Cicutæ descriptionem, ideo præmisimus, ne minus periti deciperentur; quamfrequentissime enim evenit, ut quo loco Cicuta crescit, eodem loco aliæ plantæ inveniantur, præcipueque *Myrrhis*, quæ Cicutæ quantum assimilatur, videri potest apud DODONEUM, qui exactam pinxit *Myrrhis* figuram (11), aut apud *Cel.* WEINMANNUM, ubi *Myrrhis* extat naturalibus depicta coloribus (11*). DIOSCORIDES (12), & PLINIUS (13) jamdiu antea hoc notaverant, & *Fabius* COLUMNA, qui absolutum minus cognitarum, rariorumque stirpium librum composuit, distincte scripsit: *myrrhim Cicutæ simillimam esse omnibus sui partibus, præter semen. Hanc in Villis secus viarum margines, & sepes, atque maceries*

ne FURETIERE second. edit. revuë par *Monf. Basnage* DE BAUVAL *tom.* 1. artic. *Cigue* pag. 416. *a la Haye* 1702.

(11) *Stirp. histor.* pag. 689. *Antuerpiæ* MDLXX.

(11*) *Phytanthoza iconografica* &c. tom. 3. num. 743. *Ratisbonæ* MDCCXLV.

(12) *Mater. medic.* lib. 4. cap. 116. *Basileæ* MDCLXXIV.

(13) *Histor. natur.* lib. 24 cap. XCVII. *tom.* 2. pag. 350. *Parisiis* cum comm. HARDUINI MDCCXLI.

ceries frequentem cum Cicuta, ut nonnisi peritus, & naribus experiatur, haud facile caulescentem dignoscat, atque a Cicuta distinguat (14). Qua de re Celeb. *Antonius* STÖRCK merito inculcavit, ut *dum quis dubitat, veram ne haberet Cicutam, is eam in calidiori ponat loco, dumque incipit flaccescere, aut siccari, & vera est Cicuta, tunc ingratum murium domesticorum fœtorem spargit; vel quod adhuc facilius, conterantur digitis herbæ folia, & intra pauca minuta senties digitos eodem fœtore affectos* (15).

IV. Veterum quorumdam testimonio velut venenum Cicutam damnatam legimus, & pro publica poena reservatam. NICANTER *Colophonensis*, qui græco carmine venena plura sui temporis describit, recenset intêr ea Cicutam (16), & LU-

(14) *Min. cognit.*, *rarior. stirp.* cap. XXXIII. pag. 110. *Romæ* MDCXVI.

(15) *Libell.*, *quo continuantur exper.*, *& obser. circa nova sua medic.* cap. 2. pag. 9., & 10. *Vindobonæ* 1765.

(16) NICANTRI *Alexipharmaca*, interp. *Jo:* GORREO. *Parisiis* 1621. Summus Poeta fuit NICANTER, & Medicus, qui, si quibusdam fides danda est, floruit sub PTOLOMEO *Phidalelpho*, sive, ut alii volunt, sub ATTALO *Galatonico*. Vide LE CLERC *storia della medicina* tom. 2. part. 2. lib. 1. cap. VIII. pag. 311. *Napoli* MDCCLXII.

LUCRETIUS (17).

Quippe videre licet pinguescere sæpe Cicuta
Barbigeras pecudes, homini, quæ est acre venenum.

Athenis publice custodiebatur ad fontium pœnas juxta *Joannem* TZETZE (18). Cicuta magnum SOCRATEM fecit, notante SENECA (19), qui, referente *Diogene* LAERTIO, *a Melito, Meliti filio Pithensi accusatus, Deos negasse, & nova Demonia induxisse, & corrupisse juvenes contra jus, & fas*, Cicutæ esu a Magistratibus occiditur (20) anno *Olimpiadis* XCIV. I., aetatis anno LXX, ut monet *Cel.* BRUCKERUS (21).

V. VALERIUS MAXIMUS profectus in *Græciam* cum *Sexto* POMPEO, in Insula *Cea*, inque *Jusidis* oppido, servari ve-

(17) *De rer. natur.* lib. 5. vers. 897. pag. 431. *Parisiis* MDCLXXX. Claruit ante CHRISTUM ann. CV. Vide *Pop.* BLOUNT *cens. celeb. Auctor.* pag. 55. *Genevæ* MDCCX.

(18) *Chiliad.* 8. *hist.* 181., vers. 238.

(19) *Oper. omn.* part. 1. *epist.* XIII. pag. 186. *Parisiis* MDCVII. Claruit anno DOMINI LX. BLOUNT loc. cit. pag. 109.

(20) *De vita, & morib. Philosoph.* lib. 11, pag. 111., & 112. *Lugduni* MDXCII.

(21) *Histor. critic. Philos.* part. 2 lib. 11 cap. 2 tom. 1. pag. 553. *Lipsiæ* MDCCXLII.

venenum Cicuta temperatum pariter animadvertit: ibique *summæ dignitatis foemina, sed ultimæ jam senectutis, reddita ratione Civibus, cur excedere vita deberet, Cicuta mortem suam POMPEI præsentia clariorem fieri magis existimavit* (22): & *Massilienses* translata ex *Græcia* consuetudine *venenum illud* publice custodiebant, VALERIO quoque auctore, quod ei dabatur, *qui causas Senatui exhibebat, propter quas mors erat illi expetenda* (23). GALENUS homines refrigerare, & necare Cicutam, scribit (23*): necare potantes eam *gelidi more veneni* Æmilius MACER (23**): *caliginem, mentisque alienationem, artuum gelationem, ultimoque præfocationem* Scribonius LARGUS (23***), aliique quamplurimi similia docuerunt, quorum nomina recensere res esset permolesti operis, & laboris.

VI.

(22) *Dictor. factorumq. memor. exempl.* lib. 2. cap. 1. pag. 102. *Neapoli* MDCCXXVIII. Floruit *Valerius* MAXIMUS anno DOM. XXVII. BLOUNT loc. cit. pag. 99.

(23) Loc. cit.

(23*) *Libr.* 5. *class. De simpl. medic. facult.* lib. 3. cap. 6. *pag.* 17. versa, & *cap.* 17. pag. 22.

(23**) *De herbar. virtut. art.* Cicuta. Vide *Coll. Medic. Antiq.*, *quam edidit* ALDUS *Venetiis* MDXLVII. *pag.* 144. vers.

(23***) *De compos. medic. lib.* Comp. CLXXIX. Vide *Coll. Medic. Antiq.* cit. edit. pag. 152. vers.

VI. Non solum autem potu haustam Cicutam verum fuisse venenum, sed exterius etiam applicatam multa, eaque insanabilia afferre mala Medici Veteres crediderunt. Sic, si Veteres audias, mammis imposita *lac extinguit, & mammas Virginum crescere non patitur: ac puerorum testes nutrimento defectos ita reddit, ut intabescant, & restibus circumlita libidinum imaginationes in somno compescit*, quemadmodum scribit DIOSCORIDES (24). Mammas a virginitate succo Cicutæ illitas semper stare, & si testibus circa pubertatem illinatur, venerem extingui, tradit ANAXILAUS apud *Æmilium* MACRUM (25). MARCELLUS Eunuchum sine ferro faciendum proposuit, si radices Cicutæ ex aceto tererentur, & inde testiculi spississime illinerentur (26), additque, *hoc quantum tenerioribus infantibus feceris, eventu efficaciore proveniet*. Testatur quoque ORIGENES, apud *Athenienses* fuisse *Hierophantam, qui cum viriles suas concupiscentias continere, ac pro arbitrio domare posse non crederet, virilia membra* Ci-

(24) Lib. 4. cap. LXVII. *pag.* 331. *Francof.* 1549.
[25] *De herbarum virtutibus* art. Cicuta. Vide *Coll. Medicor. Antiq.* pag. 144. vers.
(26) *In collect. Medicor. Antiq.* cap. 33. pag. 134. versa.

Cicuta oblinebat (27). Huc etiam spectat quod OVIDIUS de se ipso scripsit [28]

Tacta tamen veluti gelida mea membra Cicuta,
Segnia propositum destituere suum.

VII. Enim vero, licet quorumdam Veterum Medicorum judicio, Cicuta potu hausta quasi venenum damnetur, & exterius quoque applicata multorum insanabilium malorum perhibeatur effectrix; nemo tamen homo, qui sanus sit, statim conficiet, Cicutam venenum esse, eamque ut venenum revera Veteres omnes damnasse. Qui enim Veterum Medicorum scripta attente perlegerit, remque penitius introspiciat, longe aliter rem habere intelliget, quemadmodum, ni fallor, apertissime inferius docebo.

VIII. Huic autem præjudicio de venenata Cicutæ indole, si NICANTRUM [29], & LUCRETIUM excipias [30], ansam for-

(27) *Oper. omn.* &c. tom. 1. lib. VII. contra CELSUM pag. 729. *Parisiis* MDCCXXXIII.

(28) *Amor.* lib. 3. eleg. VII. *vers.* 13. *Oper. omn.* ex recensione BURMANNI tom. 1. pag. 498. *Amstelodami* MDCCXXVII.

(29) Vid. loc. supr. § IV citat.

(30) Loc. supr. citat. § IV. Sunt qui credunt VIRGILIUM damnasse ut venenatam Cicutam, quando

fortasse dederit SOCRATIS mors, qui, ut paulo ante adnotavimus, ab *Atheniensibus* Cicutæ esu occisus perhibetur: quod ut Veterum omnium judicio non probatur, ita falsum omnino, me saltem judice, esse potest. Certe XENOPHON [31], SOCRATIS auditor, dum Præceptoris sui mortem describit, Κώνειον, *Cicutam*, quod notasse intererat, non memorat. PLATO quoque Princeps ille, ut quidem CICERONI audit, ne dum auditorum SOCRATIS, sed & Veterum Philosophorum omnium, SOCRATI mortem attulisse, scribit, non Κώνειον, *Cicutam*, sed Φάρμακον, *Venenum* [cujuscumque id demum fuerit generis] [32]. Sed neque CI-

do Ecloga IV. vers. 24. cecinit: *& fallax herba veneni occidet*; at SERVIUS in hunc locum apposite notat de Cicuta non intellexisse, nam *omnibus nota est*, sed de illa *Sardoa*, quæ *Apiasti* similis homines decipit, vel de *Aconito*, ut: *Nec miseros fallunt Aconita legentes*. Vid. VIRG. ex recens. *Pancrat.* MASVICII tom. 1. pag. 41. *Venet.* MDXXXVI.

(31) XENOPHONT. oper. omn. Græc. Latin. *de fact.*, *& dict. SOCRATIS* lib. 1. *pag.* 441, & lib. 4. *pag.* 514. *Basileae* MDLV. Claruit ante CHRI. ann. CCCLXXXVII. BLOV. pag. 24.

(32) Illius verba sunt: *& egressus puer per aliquod tempus terendo veneno occupatus, adduxit illum, qui pharmacum ei exhibiturus erat, quod in poculo tritum*

CICERO [33], nec OVIDIUS, nec (34) MAXIMUS [35], qui de SOCRATIS morte ſcribunt, Cicuta necatum illum tradunt. Quod hactenus expoſui Scriptorum de venenato Cicutæ ingenio præjudicium, id quidem uſque ad annum CHR. LVI. excurrit, quo tempore *Aulus* PERSIUS omnium primus SOCRATEM Cicuta ſublatum ſcripſit [36], cujus

B

tum afferebat &c. PLAT. oper. omn. tom. 1. *in Phedo.* pag. 117. edit. *Henrici* STHEPHANI ann. 1578. Vide pariter *cit. tom.* pag. 57. Claruit ante CHR. ann. CCCLXVI. BLOV. pag. 26.

(33) *Oper. omn. cum delect. comm. in uſum* DELFINI tom. 2. *Tuſculan.* lib. 1. pag. 337. 338. *Geneva.* MDCCXLIII. Illius verba ſunt: *Qui cum conjectus in carcerem triginta juſſu Tyrannorum venenum ut ſitiens obduxiſſet, reliquum ſic e poculo ejecit, ut id reſonaret.* Floruit ante CHR. ann. LXXVIII. BLOV. pag. 57.

(34) *Oper. omn. ſupr. cit.* tom. IV. *Ibis*, pag. 142, verſ. 561, 562. Claruit ante CHR. ann. VII. BLOV. pag. 85.

Sollicitoque bibas Anyti doctiſſimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.

(35) *Oper. cit.* lib. VII. *pag.* 434. Ejus verba ſunt: *Conſtanti vultu potionem veneni e manu Carnificis accepit.*

(36) *Satyr. lib.* ex recens. CASAUBONI ISAACI Fil. *ſat.* IV. pag. 15. verſ. 1, & 2. *Lugdun. Batavor.* MDCXCV. Claruit anno CHR. LVI. BLOV. pag. 105.

Rem

cujus deinde vestigia cæco, ut ita dicam, animi impetu sequuti fuere SENECA[37], DIOSCORIDES (38), PLINIUS (39), MACER (40), JUVENALIS (40*), ÆLIA-

Rem populi tractas? barbatum hæc crede Magistrum
Dicere, sorbitio tollit, quem dira Cicutæ.

(37) Vid. loc. supr. §. IV cit. Claruit, uti diximus ibi anno DOM. LX.

(38) Vid. loc. supr. §. VI cit. Claruit anno DOM. LXIV. *Dizionario della medicina del Signor ELOY* in Ital. e Gall. conu. serm. cum addit. *in Napoli* MDCCLXII. tom. 2 *pag.* 274.

(39) *Histor. natur.* cum comm. HARDUINI tom. 2 *lib.* 25 pag. 383 *cit. edit.* Claruit anno DOM. LXXV. BLOV. pag. 118. Ejus verba sunt: *Cicuta quoque venenum est, publica Atheniensium poena invisa* &c.

[40] Vide loc. supr. §. V citat. Non constat quo tempore vixerit. Quibusdam probatur floruisse post PLINIUM, quem plerisque in locis laudat, ut apud Jo: ATROCIANUM videre est in epistola ad Lectorem libro MACRI præfixa *oper. cit.* pag.223. versa; *Daniel* vero LE CLERC apocriphum opus esse putat, quod sub MACRI nomine habemus *Storia della Medicina* par. 3. *lib.* 1. cap. 1. *pag.* 388. tom. 3. *in Napoli* MDCCLXIII.

Publica poena reis hæc esse solebat Athenis.
Hac sumpta magnus SOCRATES fuit exanimatus.

(40*) *Satyr. lib.* ex recen. CASAUBONI ISAACI Fil. *Lug. Bat.* MDCXCV. *satyr.* VII. *vers.* 205. pag. 214.

. . . . & hunc inopem vidistis Ahtenæ,
Nil præter gelidas ausæ conferre Cicutas.

Et

ÆLIANUS (41), LAERTIUS (42), aliique ex Veteribus, &, quod mireris, ex Recentioribus non incelebres quidam Scriptores, qui superiorum temporum, atque Auctorum præjudiciis decepti, eumdem tenuerunt errorem, uti videre est apud Doctiss. Virum *Jo.* CALVI *Cl.* Medicinæ Professorem in *Pisana* Academia (43).

IX. QUÆ huc usque de præjudicata Cicutæ opinione docui, ea ex morte ab *Athieniensibus* PHOCIONI illata, pronum est confirmare. Hic in XENOPHONTIS, & PLATONIS schola eruditus, *prope ad*

Et *satyr.* XIII. vers. 185. pag. 352.

. . . . dulcique Senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæva inter vincla Cicutæ
Accusatori nollet dare . . . .

Floruit anno CHR. XCV. BLOV. pag. 135.

[41] *De var. hist.* lib. XIV. e Græc. Latin. donat. a *Justo VVltejo VVetterano* lib. 1. cap. XVI. pag. 15. *Basileæ* MDXLVIII. Cit. cap. inscriptio est: *DE SOCRATE cum Cicutam biberet*. Vide pariter lib. 3. *cap.* XXXVI. pag. 83, ubi recensetur lex *Ceorum de senibus*. Floruit anno CHR. CXXIX. BLOV. pag. 153.

(42) Vid. loc. §. IV. *cit.* Claruit anno CHR. CXL. BLOV. pag. 158.

(43) *Della morte di SOCRATE* &c. pag. 18. *in Pisa* MDCCXIII.

annum octogesimum, ut notat NEPOS[44], præclaris pluribus pro Patria gestis, proditionis postulatus, ad mortem damnatur, cum spectatissimis aliis Viris NICOCLE, THUDIPPO, HEGEMONE, & PYTHOCHLE anno *Olimpiadis* CXV., sive CCCXVIII. annos ante CHRI: (45). PLUTARCHUS, qui PHOCIONIS vitam annos centum quadraginta quatuor post NEPOTEM descripsit [46], distincte notat, Viris illis datum fuisse *tritum*, *poculoque infusum venenum* (47), simile nempe venenum, iisdemque verbis expressum, quod PLATO de SOCRATE scribens, memorat [48]. Immo addit PLUTARCHUS, cum defecisset venenum, ut PHOCIONI daretur, *Carnifex se aliud*, *nisi duo-*

(44) *Cornel.* NEP. *oper.* stud. *Andr.* SCHOTTI, PHOCION pag. 211. *Antuerpiæ*, & *Francofurti* MDCIX.

(45) Vide Le grand Dictionnaire Historique &c. par *M. Louis* MORERI tom. 7. *art.* PHOCION pag. 150. *a Paris* MDCCXLVIII.

(46) *Cornelius* NEPOS claruit tempore *Julii* CÆSARIS, ante CHR. ann. XL., & PLUTARCHUS sub TRAJANO anno CHR. CIV. Vide BLOV. pag. 71, & 143.

(47) PLUT. CHER. *oper.* &c. part. 2. PHOCION pag. 195. *Lugduni* 1552.

(48) Vide not. 32. §. VII.

duodecim prius acceptis drachmis, *daturum negabat*; *tanti enim unciam venire ajebat*, cumque PHOCION vidiſſet hominem *in propoſito ſtantem*, *ne morti fieret mora*, *ex Amicis unum advocans*, *quandoquidem*, *inquit*, *gratis emori Athenis non licet*, *huic quæſo pretium dato* (49). Ex quibus omnibus manifeſto apparet, venenum illud non fuiſſe Cicutam, uti pariter paſſim apud multos de PHOCIONE legitur Scriptores. Solidum erat illud, nam tritum propinabatur: ad hæc duodecim erat illius uncia drachmis, quod de Cicutæ uncia nequaquam dici poteſt; conſtat enim ex multis, hic brevitatis gratia non recenſendis, *Athenis* magnam Cicutæ fuiſſe copiam. Quod ſi recens a SOCRATIS morte PHOCION cum laudatis aliis Viris ad mortem damnatur, eodemque, quo SOCRATES, veneno occiditur, PHOCIONEM vero nequaquam Cicuta necavit, quemadmodum ex veneni deſcriptione apud PLUTHARCUM apertiſſime colligitur, liquido conſequitur, neque SOCRATEM Cicuta vitam finiiſſe: & revera, ſi venenum SOCRA-

 TI

(49) *Loco citato*.

TI oblatum, Cicuta fuisset, illud novies PLATO in *Phedone*, & in *SOCRATIS Apologia* non voce Φαρμακὸν, sed Κώνειον expressisset. Neque est credendum, vocem Κώνειον PLATONI ignotam fuisse; ipse enim in *Dialogo Lysis* (49*) vocem Κώνειον usurpat. Sensit aliquo modo horum argumentorum vim, quamvis aliud agens octo, & octoginta retro ann. *Cel.* WEPFERUS (49**), & affirmavit, *non extra omnem controversiæ aleam positum esse, venenum* SOCRATIS *Cicutam fuisse*; & *Stalpart* VAN DER VIEL notavit, fuisse variarum herbarum Cicutæ similium compositionem, cui Cicuta quoque admixsta erat (50); deinde rectius *Cel.* MEAD (51) *miscelam anodynorum succorum cum aliis corrosivis*, quemadmodum suadere videtur seria totius historiæ SOCRATIS a PLATONE descriptæ contem-

(49*) *Oper. omn.* tom. 2. pag. 219.

(49**) *Cicutæ aquaticæ histor.*, & *noxæ* cap. VI. 60., & 61. cit. edit. Scripsit anno 1679. *Scaphusii Helvetiæ*, uti apparet ex nuncupatoria epistola *Sereniss.* FRIDER. CAROL. Duci *Wurtembergiæ*.

(50) *Obser. Medic.* tom. 1.

(51) *Oper. Medic.* &c. *Expos. mechan. venenor.* tentam. IV. *de plant. venenat.* pag. 147. *Neapoli* MDCCLII.

templatio, ut optime laudatus Vir animadvertit (52).

X. Ejus autem præjudicii de lethali Cicutæ vi ad nostra usque tempora falsitas clarius apparebit, si consideremus, spectatissimæ fidei, & summum Medicinæ Parentem HIPPOCRATEM, qui *Coo* prope ab *Athenis* medicinam faciebat eo tempore, quo SOCRATES ad mortem damnatus fuit, Cicuta summopere ab ipso laudata interne, & externe ad morbos depellendos, fuisse usum; aliosque quamplurimos Veteres Medicos, qui de Cicuta, veluti de veneno, scripserunt, nil sibi constantes, ut præsentissimum adversus morbos præsidium commendasse.

XI. HIPPOCRATES inter multa remedia, quæ commendat, quando *uteri ad lumbos incumbuerint*, scripsit: *Cicutæ quantum tribus digitis capitur, ex aqua bibendum dato* (53); & alibi suffitus varios ad fluorem muliebrem describens: *aut Cicutam, aut myrrham, aut thus affu-*

(52) *Loc. citat.*

(53) *Oper. omn.* interp. FOESII, *de natur. muliebr.* tom. I. sect. V. pag. 572. n. 30. *Genevæ* MDCLVII.

so unguento suffito (54); inde paulo inferius: *si fluorem exsiccare opus sit, hyosciami folia, & Cicutam simul coquito, deinde tepida ad pudenda apponito* (55); alioque in loco de iis agens, quæ genituram excipere non possunt, per novem dies suffitus commendat foliorum Cicutæ (56); & ad ani procidentiam *Cicutæ semen vino albo odorato affuso tritum, dein tepidum ex cataplasmate impositum* laudat (57). DIOSCORIDES, qui, uti ex superius dictis patet, damna multa ex Cicuta oriri affirmavit; tamen in collyriis, quæ dolorem minuunt, admisceri refert, *& ignes sacros, & ulcera, quæ serpunt, illitu extinquere* (58). GALENUS scribit, HERACLIDEM *Tarentinum* rotulas confecisse vino hauriendas contra *omnes venenatæ feræ morsus, doloresque vehementissimos, & uteri strangulationes* ex Cicutæ succo, alterci, castoreo, pipere albo, costo, myrrha

(54) Sect. V. *de morb. mulier.* lib. 2. *tom.* 1. pag. *668.* n. 40.

(55) Loc. citat. *pag.* *669.* n. 10.

[56] Sect. V. libr. *de his, quæ utero non gerunt* tom. 1. pag. *681.* n. 4.

(57) Sect. VI. libr. *de Fistulis* in fin. *tom.* 1. pag. 890.

(58) *Lib.* 4. *cap.* LXVII. *pag.* 331. cit. edit.

rha, & opio (59); ad destillationem, & vocem interceptam pharmacon ex opio, myrrha, & semine hyosciami, singulis in Cicutæ decocto maceratis, & in catapotia redactis (60); ad tussim catapotia ex Cicutæ semine, & aliis (61); ad sanguinis rejectationem Cicutæ semen cum multis aliis jejunis ex aqua datum (62); ad Hæmoptoicos pharmacon cum Cicutæ semine (63); in confectione doloris sedativa ad tabescentes, & sanguinem reiicientes Cicutæ semen (64); & Cicutæ semina *maxime quidem iis, qui a tussi, aut alias lancinantur apta esse, & omnibus quomodocumque sanguinem reiicientibus convenire* tandem docet (65). *Exiguum* quiddam [*Cicutæ*] *sumptum mortem homini nequaquam inferre* alibi notat (66); & uti aliunde diximus,

(59) GALEN. lib. 5. class. *de antidot.* lib. 2. cap. 13. *pag.* 117. vers. citat. edit. *Alterci* succus, idest *hyosciami*, nam quem Græci *hyosciamum* dicunt, Latini *Apollinarem* herbam; & *altercum* nuncupant.

(60) *Class.* 5. *de comp. medic. secund. loc.* lib. VII. pag. 182.

(61) Loc. cit. pag. 183.

(62) Loc. cit. pag. 183.

(63) Loc. cit. pag. 184.

(64) Loc. cit. pag. 185.

(65) Loc. cit. pag. 184.

(66) *Class.* 5. *de simpl. medic. facult.* lib. 5. cap. 18. *pag.* 22.

ximus, apud ipsum pariter legitur de Anu *Atheniensi*, quæ permagnam Cicutæ copiam impune comedebat (67). HORATIUS de Cicuta, ut remedio, loquitur (68)

.... sed quod non desit habentem
Quæ poterunt unquam satis expurgare Cicutæ,
Ni melius dormire putem, quam scribere versus?

& *Aulus* PERSIUS de Cicuta pariter, ut remedio, ad bilem temperandam scribit, quamvis alibi, uti superius adnotavimus, scripsisset, ea SOCRATEM occisum fuisse (69)

.... calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non extinxerit urna Cicutæ.

Cicutæ caules aceto maceratos impune comedi PLINIUS auctor est (70); etsi illam ve-

(67) *Loc. cit.* Vide pariter quæ scripsi in comm. *de opii vi, atque actione in corpus humanum* part. 1. §. IV. pag. 17. *Neapoli* MDCCLXIII.

[68] *Epistol.* lib. 2., *epistol.* 2. ad *Julium* FLORUM vers. 52. edit. *Patavinæ* cum notis *Jo:* BOND ann. MDCCXLVII. pag. 394.

(69) *Satyr.* lib. *satyr.* V. ad *Anneum* CORNUTUM, cujus fuit Auditor, vers. 144. pag. 21. cit. edit. Vide pariter §. VIII. not. 36.

(70) *Histor. natur.* tom. 2. lib. 25. sect. 13.

venenum publica Athenienſium pœna inviſum appellaverit (71). Cicutam cum axungia dolores, & tumores tollere, apud ipſum pariter reperimus (72), & Cicutæ foliis igni ſacro mederi (73). Cicutam cum ſiligine mero mixtam ſanare vulcera tetra (74), & Podagras refrigerare cum lithargyro, aut axungia, ipſe etiam teſtatur (75). Succo Cicutæ fieri ad refrigerandum ſtomachum malagma, circumlitum ſedare oculorum dolores, rheumatiſmos omnes cohibere, foliaque tumorem omnem, doloremque, & epiphoras ſedare, eodem pariter docemur (76). Similia recenſentur ab *Æmilio* MACRO (77), deinde a *Pyrrho* PEROTTO. (78) MARCELLUS *Burdigalenſis* deſcribit malagma ad podagram efficaciſſimum, cujus compoſitione Cicutæ radices adhi-

(71) Confer hic not. 39. §. VIII.
(72) lib. 26. *ſect.* LXXV. tom. 2. *pag.* 409.
(73) *Loc. cit. ſect.* LXXIV.
(74) *Loc. cit. ſect.* LXXXVII. tom. 2. *pag.* 413.
[75] *Loc. cit. ſect.* LXIV. tom. 2. pag. 406.
(76) *Libr.* 25. *ſect.* XCV. pag. 383.
(77) *Loc.* §. VI. *citat.*
(78) *Comm. ling. Latin.* pag. 194. n. 20. ad 30. *edit.* ALDI MDXXXVII.

adhibentur (79); & ad confirmandam quoque vitalem potius Cicutæ vim, huc spectare videntur, quæ S. HIERONYMUS habet de *Hierophantis Atheniensibus*, qui Cicutæ sorbitione impune se castrari credebant (80), ut postquam in Pontificatum fuissent allecti, viri esse desinerent.

XII. In magnam molem excresceret liber, si quamplurima alia testimonia recensere hic vellem, quæ magis confirmarent, Veteres Medicos, & Scriptores, qui Cicuta, velut veneno, abstinuerunt, eamdem eosdem ad teterrimos morbos profligandos adhibuisse. Atque hæc de superioribus temporibus dicta sint satis. Ad Medicos transeamus posteriorum temporum, qui Cicutam, ut summum remedium commendarunt, & felici eventu interne usurparunt.

XIII.

(79) *Libr. de Medic.* cap. XXXVI. *Medic. Antiq.* &c. pag. 138. vers. Claruit GRATIANI, & THEODOSII Magni Impp. aetate, uti eruitur ex epistola nuncupatoria *Jani* CORNARII ejus operi præfixa anno MDXXXV, & ex epistola ejusdem MARCELLI filiis suis. Vide pag. 81., & 83. cit. libr.

(80) *Oper. omn.* tom. 2. lib. 1. advers. JOVINIANUM, in fin. pag. 320. *Veronæ* MDCCXXXV. Claruit anno CHR. CCCLXXVIII. BLOV. pag. 252.

XIII. *Petrus* SPANUS, *Hispanus* dictus *Cel.* XIII. seculi Medicus, Episcopus inde, & Summus tandem creatus PONTIFEX, ad curandam epilepsiam Cicutæ decoctionem commendavit (81). *Paulus* RENEAUME *Gallus* in hepatis, pancreatisque scirrhis, testatur, prospero successu dedisse drachmam semis Cicutæ pulveris in vino, aucta in diem dosi usque ad drachmas duas (82). *Pulvis radicum Cicutæ ad grana viginti in febribus malignis, vel quartana ante paroxysmum exhibitus*, summopere prodest BOWLE (83): quem pulverem omnibus antecellere diaphoreticis expertus fuit Cel. *Anglus* Medicus *Joannes* RAJUS (84).

XIV. Fuerunt & alii, qui Cicutam

(81) *Tesoro de Poveri compilato, e fatto per Maestro* Pietro SPANO. Vide CALVI *della morte di* SOCRATE pag.33. *Lusitanus* erat SPANUS, Civisque *Ulyssiponensis*. Episcopus creatus fuit, inde anno 1276. Summus PONTIFEX nomine JOANNIS XXI.

(82) *Encyclopedie, ou dictionnaire Raisonnè des sciences* &c. tom. 3. art. *Cigue* pag. 373. *a Lucques* MDCCLIX.

(83) Apud *Jo:* RAJUM *hist. plant.* lib. IX. *de herbis umbelliferis* cap. VIII. tom. 1., pag. 451. *Londini* MDCXCIII.

(84) Loc. cit. pag. cit. tom. cit.

tam pariter externe non ſine felici exitu uſurparunt. Ad lienis duritiem emplaſtrum de Cicuta commendat RHODIUS, illiuſque auctorem HEURNIUM fuiſſe notat (85). *In contumacibus ſcirrhis omne punctum ferre emplaſtrum de Cicuta*, HARTHMANNUS ſcribit (86), & ſummopere alio in loco celebrat illud in ſcirrho inveterato lienis (87). Cicutæ *ſuccum emplaſtro ſplenico incoctum extrinſecus adhiberi*, auctor eſt SCHRODERUS (88). *Extrinſecus Cicutam uſurpatam anodynam eſſe; tumores duros, & ganglia potenter diſcutere in cataplaſmatis, vel in emplaſtro de Cicuta cum Ammoniaco* Cl. NEEDHAM (89). In mammarum ſcirrhis unguentum de Cicuta HILDANI ETMULLERUS (90). Cicutæ decoctum vino rubro factum cum pervinga, & myrrha, mammarum magnam

(85) RHOD. *exercit. in lib.* Scribonii LARGI *de comp. medic.* not. *ad compoſ.* 179.

(86) *Praxis Chymiatrica* &c. cap. CLXXIV. *pag.* 271. *Genevæ* MDCLXXXII.

(87) *Oper. cit.* cap. CLXXX. pag. 280.

(88) Apud RAJUM loc. §. ſuperiori cit.

(89) Apud RAJUM loc. cit.

[90] *Oper. omn.* &c. *Colleg. pract. ſpecial. de morb. viror. mulier.*, *& infan.* cap. X. pag. 592. *Venetiis* MDCXCV.

gnam cohibere increſcentiam Cel. VENETTE (91). Cicutam aqua florum ſambuci incoctam cum camphora, ad lienis ex nimia venere inflammationem, *Henricus ab* HEER (92). Foliorum Cicutæ cataplaſmata quatuor cum farinis reſolventibus in teſticulorum inflammatione, doloribuſque podagricis, inſchiadiciſque *Stephanus Franciſcus* GEOFFROY (93). *In emolliendis* tumoribus tam lienis, & hepatis, quam *etiam partium externarum duris, nempe ſcirrhoſis, ſtrumoſis, grumoſis folia, & radices potiſſimum quocumque modo applicata*, laudatus Scriptor (94). Inter medicamenta reſolventia externa in ſcirrhis emplaſtrum de Cicuta *Laurentius* HEISTERUS (95). Cicutæ emplaſtrum ſpecificum remedium in lienis etiam ſcirrhoſis obſtructionibus, frigidorumque tumorum

(91) *La Generation de l'Homme, ou tableau de l'amour Conjugal* &c. tom. 1. part. 2. chap. 2. pag. 149. *a Londres* MDCCLI.

(92) *Obſervat. medic. oppido rarar.* &c. obſ. VIII. pag. 85. *Lugduni Batavorum* 1645.

[93] *Mater. medic.* part. 2. *de vegetabil. indig.* art. *Cicuta*, pag. 176. cit. edit.

(94) Loc. cit.

(95) *Inſtit. chirurg.* part. 1. *lib.* IV. cap. XVI. *de ſcirrho* §. VII. *tom.* 1. pag. 251. *Neapoli* MDCCXLIX.

morum efficacax resolvens *Joannes Baptista* CAPPELLO (96).

XV. Ex iis, quæ hactenus enarravimus, colligitur I. fuisse usque ad annum CHR. LVI. Medicos, aliosque Scriptores, qui non solum Cicutam, velut venenum, non habuerunt, sed etiam eam interne usurparunt, aut de ea, ut remedio, scripserunt (97); ac proinde haud recto stare talo, quod anno MDCCLXII. Cl. ceteroquin Autor scripsit., *ejus* (Cicutæ) *usum internum haud unquam Veteres admisisse*: II. ab anno CHR. LVI. invaluisse inter Scriptores opinionem de venenata Cicutæ vi, credulæ inde posteritati transmissam (98): III. qui Cicutam ut venenum damnarunt, illos pariter interne adhibuisse (99): IV. proximioribus temporibus extitisse Medicos, qui spreta Antiquorum auctoritate, multis in desperatissimis morbis illius internum usum prospero

(96) *Lessico Fermaceutico-Chimico* pag. 77. *in Napoli* MDCCLXI.

(97) Vide §. VIII., e XI.

(98) Vide §. VIII.

(99) Vide §. XI.

ſpero cum ſucceſſu laudarunt (100). V. demum, magnopere Vetuſtos Medicos illius uſum externum celebraſſe, quamplurimoſque inde Recentiores Celeberrimos (1).

XVI. ANNO MDCCXLVI. Vir ſummus *Gerardus* L. B. VAN SWIETEN, ut Medicum emendaret ſtudium in Antiquiſſima *Viennenſi* Academia, utque Juvenes in veris, ſalutaribuſque Medicinæ principiis inſtitueret, aperuit ipſe veram Medicinæ faciendæ methodum; deinde medicas BOERHAAVII Inſtitutiones publice tradens, & de Venenis agens, ſæpiſſime auditoribus inculcabat, ut ſedulo venenatarum plantarum, aliorumque toxicorum naturam indagarent; propterea quod ſub venenorum nomine ſumma latere medicamenta ſuſpicabatur; atque Auditoribus Opium, & Mercurium exempli loco proponebat a Veteribus, ut venena, damnata. *Cl. Antonius* STRÖCK ex *Vindobonenſibus* GERARDI Auditoribus unus, nunc *Cæſareus* Archiater, *Aulicuſque Conſiliarius*, cui Præceptoris voces animo firmiter inhæſerant; conſideratis forſan omnibus,

(100) Vide §. XIII.
(1) Vide §. XI., & XIV.

bus, quæ de Cicuta ex Antiquis supra exposuimus, *suspicari cœpit, an non in succo Cicutæ vis solvens, penetrans, & discutiens lateret* (2).

XVII. CICUTA velle homines primum periclitari, non consilii erat, sed audaciæ, ac temeritatis. Quare expresso ex recenti Cicuta succo, eoque lentissimo igne terreo vase inspissato (sæpius lignea spatula agitando, ne combureretur), parvo, & famelico *Cani* ter in die carnis frustum, & extracti hujus *scrupulum* unum dedit; cumque nihil cani nocuisse dosim illam animadvertisset, postero die eamdem extracti quantitatem non dissimili successu eidem cani praebuit. Quo experimento confirmatus animus periclitari & ipse voluit, sumendo & mane, & vesperi Cicutæ extracti granum unum, infusique *Theæ* vasculum unum desuper hauriendo. Cumque octo dierum spatio dosim eamdem repetiisset, vixque, aut molesti nihil in se persensisset, hebdomada altera dosin auxit ad grana duo mane, totidemque vespere pari cum effectu;

(2) *Libell.* 1. de *Cicuta* cap. 1. pag. 13. *Venetiis* MDCCLX.

fectu; unde sine periculo statuit extracti vim in aliis tentari posse. Qua de re subacto extracto pulvere foliorum Cicutæ ipsius in pilularem massam, formavit inde pilulas granorum duorum: quarum pilularum sensim aucta in diem dosi, vidit induratas, & scirrhosas glandulas resolvi ut plurimum, interdum ad benignam suppurationem redigi, &, quod mirum, ubi alia maxime valentiora remedia nihil antea potuissent. Vidit cancros sanatos, acre cancrosum emendatum, fugatum foetorem non modo Infirmis, sed & omnibus his in morbis infestum, sedatos dolores. Vidit insanabilia ulcera curata, fistulas, & sinus ad omnia rebelles remedia, clausa omnia, & consolidata. Vidit aedematosos tumores usu externo dissipatos, & visum nondum inveterata cataracta obnubilatum, restitutum, & incipientium cataractarum solutiones, aut saltem earum progressum impeditum.

XVIII. Fausta hæc sua Cicutæ extracto experimenta, anno MDCCLX. vulgavit, quæ eodem ipso anno *Venetiis*, deinde *Neapoli* typis edita fuere, ubi morborum species viginti exponebantur, quæ superius dicta confirmarent. Difficile autem dictu

est, quam multas excitassent pericula hæc inter Medicos lites, ac jurgia; quorum alii in verba Magistri jurantes, sibi haud unquam persuadere poterant, Cicutam citra noxam sumi posse, & cancros curare. Alii contra, quamvis Cicutæ venenatam vim flocci faciebant, judicium tamen suum cohibebant, donec in hoc caelo Cicuta periclitaretur.

XIX. Primum, quod sciam, experimentum factum *Neapoli* fuit in Uxore honestissimi *Bibliopolæ* cancro in sinistra mamma laborante, absque laudabili exitu; eodemque tempore in Nobili Muliere, infelici pariter eventu: quapropter ipso in ortu suffocari videbatur remedium, ex quo desperatissimis his morbis curatio promittebatur; quique ab initio Medici contra Cicutam steterant, summopere laetabantur. *Nolæ* pariter in *Coenobio*, Religiosa erat Virgo foedissimo cancro in dextera mamma afflicta, cui ipse incassum Cicutæ extractum dedi a grano uno usque ad viginti mane, & vespere, & frustra linteola continuo apposui super affectam partem, Cicutæ decoctione madida. In aliis proximioribus locis eo tempore similem eventum habuit Cicutæ: extra-

tractum, uti mihi amici Medici retulerunt, quibus novum ut experirentur remedium, commendaveram.

XX. Non unum autem erat Medicorum super commemoratis experimentis judicium. Alii *Germanicam* Cicutam alterius ab *Italica* ingenii longe esse affirmabant; robustum alii *Germanorum* temperamentum proponebant; alii denique haerebant incerti. Ipse tamen ego, quamvis Cicutæ vim inefficacem pene, atque inertem quandoque expertus essem, nullo tamen pacto variis Medicorum judiciis acquiescere poteram. Equidem posse & climatis varietate variari simplicia medicamenta, non diffitebar, eorumque vim & minui, & augeri posse; penitus vero omnem eorumdem, atque omnino perdi vim, ac naturam, nullo mihi pacto, ut crederem, imperare poteram. Quid possent temperamentorum discrimina, non ignorabam; inde autem id tantum fieri posse existimabam, ut si *Germanis* Cicutæ extracti unciæ duæ darentur, una nostris esset satis: unde potius nimiam malorum vehementiam, quibus applicatum fuit remedium, incusabam; nam *nihil mutant regiones, & ex regionum varietate alii mor-*

bi in hac, *alii in illa frequentiores sunt*: *ubi vero idem morbus occurrit*, *ubique gentium eadem adhibenda est medela*, *exemplo* ducto ex HIPPOCRATE, aliisque *Celeberr.* Medicis, ut monet *Cl.* TISSOT (3). Attamen periclitari amplius Cicuta in tot, tantisque Medicorum dissidiis, res erat periculi plena, quemadmodum ex adversariorum invidia expertus didici, qui, occasione arrepta, undique adversus me conclamarunt. Quare, posthabito tantisper Cicutæ usu, ad Veterum juxta, ac Recentiorum Medicorum scripta investiganda animum retuli, quo facilius, ac tutius plantæ hujus ingenium pernoscerem.

XXI. Prodiit interim secundus STÖRCKII de Cicuta liber, ex cujus lectione dubitare cæpi, an vera fuisset Cicuta, quam nostri usurparunt *Pharmacopolæ* in extracto conficiendo? Deinde anno MDCCLXII, quo *Neapoli* editum fuit ejusdem *Cl.* Viri *Supplementum necessarium de Cicuta*, apertissime intellexi, erraffe reapse in Cicutæ collectione, ejusque loco collegisse alios *Myrrhim*, quæ, uti furius

(3) *Dissert. de febr. biliof.* art. *canon. pract.* pag. 175. *Lausannæ* MDCCLVIII.

perius diximus, Cicutæ est simillima (4), alios, licet veram Cicutam, reliquisse tamen, ut Auctor ipse notat (5), herbam collectam in uno cumulo plures per dies, tum expressisse *succi ingentem copiam*, *eamque in vase cupreo igne satis forti concoquisse*, atque hoc modo confecisse aridum, exsuccumque extractum, iners prorsus, atque inefficax.

XXII. Decembri exeunte, cum ad manus meas STÖRCKII *Supplementum* pervenisset, herbam colligi, ejusque succum exprimi, atque extractum inde parari ad mentem *Cl.* Viri importunum, atque intempestivum erat: quapropter accuratum, peritumque rogavi *Pharmacopolam*, ut tempore a STÖRCKIO constituto, Cicutam colligeret, & conficeret inde extractum; utque erroris nulla esset suspicio, eidem dedi librum, in quo necessariæ cautelæ in conficiendo medicamento notabantur, & exacta aere excusa Cicutæ imago erat. Annuit libenter Vir optimus, immo, se mense *Junio* ann. MDCCLXIII. ad montem *Magellanum*, qui in *Samnii*

(4) Vide §. III.
(5) *Supplem. necessar. de Cicut.* pag. 6., & 7. *Neapoli* MDCCLXII.

citerioris *Provinciæ* situs est, & indigenarum herbarum feracissimus, profecturum se promisit.

XXIII. *Cel.* TISSOT liber *Lugduni* excusus, eodem anno *Neapolim* appulit, cumque summo plausu ab omnibus exceptus esset, Anticicutarii, qui contra Cicutam acriter ad eam diem declamaverant, paulisper siluerunt; qui vero pro Cicuta steterant, animum recipiebant; præsertim dum legerent, quæ *Cl.* TISSOT (6) scripserat, & notarum remediis appositarum Auctor (7). Atque hinc quoque factum est, ut denuo de Cicutæ periclitanda vi Medici cogitarent; & infirmi, quibus ea prodesse credebatur, animos tollerent, atque in spem erigerentur, fore, ut sine ulla mali suspicione Cicuta sumi posset.

XXIV. AD condictam diem *Pharmacopola* fidem suam liberavit, & *Magellam* petiit: eidem ego STÖRCKII librum dedi, & alterum quoque adjeci magni Herbarii Operis *Cel.* WEINMANNI volumen, ubi num. 383. exactissima erat nostræ

(6) *Avis au Peuple sur sa santè* &c. tom. 2. chap. XXVI. §. 375. pag. 455. *a. Lyon* MDCCLXIII.

(7) Tom. cit. *tabl. des remed.* n. 57. pag. 722., 723.

nostræ Cicutæ imago, veris effi&ta coloribus. Decimo quinto a discessu die *Pharmacopola* rediit, secumque attulit magnam extracti Cicutæ copiam, quod ad præscriptas in laudato STÖCKII libro leges paratum erat, *crassum scilicet, ex fusco viridescens, & ingratissimum habens foetorem, qualem mures domestici spargunt* (8). Qui scirrhosis laborabant tumoribus, nolui eos primum Cicuta periclitari; ne, si quid forte ex ea ii caperent molestiæ, rursus me exponerem Medicorum calumniis, præcipueque Magnatum, qui, uti sapienter monet *Doctissimus* SWIETEN, *nunquam creduntur perire morbis, sed tantum Medicorum erroribus* (9); qua de re variis aliis tenuioris sortis Infirmis Cicutæ propinavi extractum, morbosque a laudato saepius Auctore descriptos feliciter depuli. Ex faustis autem Cicutæ effectis animum sumpsi; jam enim poteram *Anticicutarios* experimentis convincere de vitali Cicutæ ingenio; nactusque interim occasionem, scripsi hac super re ad toties laudatum *Cæsareorum* Archiatrorum *Comitem* VAN

(8) *Suppl. neces. de Cicut.* pag. 7.

[9] Comm. in *Hermanni* BOERHAA. *aphor.* tom. V. comm. ad §. 1028. pag. 247. *Neapoli* MDCCLIX.

VAN SWIETEN, qui die VI. *Decembris* prædicti anni MDCCLXIII. post plura ad alias Medicinæ partes pertinentia, de Cicuta respondit: *Vidisti procul dubio, quod Cl. STÖRCK me testem binorum casuum citaverit in opusculis, quæ legisti. Candorem, modestiam, scientiam in egregio hoc Viro laudant omnes. His diebus adhuc vidi ulcus cancrosum totam faciem miserrime depascens, sanatum hoc remedio. Multi hinc inde obstrepunt, sed facile illis permittitur, ut aliis remediis sanent, si possint.*

XXV. DUM ita se haberet Cicutaria res, novus exoritur contra Cicutam clamor ab Anticicutariis, qui quamplurimis sibi epistolis ex variis *Italiæ* partibus allatis, quibus contra Cicutam, & ut inertem, & ut nocuam scribebatur, animos, vocesque attollebant; dumque fausto apud nos non unis in morbis Cicutæ eventu conabamur iis resistere, Infirmorumque perturbatos inanibus vocibus animos compescere, sensim annonæ gravitas invalescere cœpit, deinde funesta, & luctuosa illa febrium ex putridarum genere epidemia, quæ ad *Octobris* usque finem anni MDCCLXIV. nos undique cruciavit, unde severioribus de-

detenti curis, Cicutam neglexímus (10).

XXVI. COMPOSITIS anno MDCCLXV. rebus, Cicutam denuo propinare cœpimus, & in diem jam omnes fateri cogebantur, non in malis esse Cicutam, sed remedium. Multi erant Infirmi gravissimis pressi morbis, qui illam non sine fructu usurpabant; ex quibus alii jam perfecte sanati erant, alii jam levari a morbis coeperant, quibus cruciabantur: cum ecce jussu Excellentissimi, Amplissimique *Hostilani Principis*, summi Equili Regio Præfecti, relinquere Patriam, & Infirmos coactus fui, & Excellentissimum Filium *Marcum Antonium* COLUMNAM *Alliani* Principem, *Equitemque Auratum*, Sapientem, & Eruditum Virum comitari in legatione, cui ab *Augustissimo* REGE destinabatur, ut me in via haberet Medicum. Post varios casus, postque varia discrimina, tandem *Œnipontum* venimus, ubi in CÆSARIS Aula Cl. STÖRCK conveni: cujus candoris, modestiæ, sapientiæ, & humanitatis summæ semper recordor, qua comiter me ex-

(10) Ejus historiam dedi in epistolari dissertatione ad Virum *Cel.* VAN SWIETEN, anno MDCCLXV. edita.

excepit, summorumque honorum, quibus in Aula novus ego homo a STÖRCKIO sum dignatus; cumque singulis fere diebus una essemus, multosque de Cicuta sermones haberemus, ex ipso didici verum, exactum, diversumque modum Cicutam diversis in morbis ministrandi; utque mihi magis benevolentiam ostenderet suam, praeter alios libros, & illum mihi dono dedit, quo continuabantur experimenta, & observationes ad nova sua medicamenta, *Vindobonæ* eodem ipso anno a se editum, ubi post recentes multas Cicuta peractas curationes, referebantur observata pariter ab exteris Medicis.

XXVII. OCTOBRI ineunte in Patriam redux, Infirmos pene omnes Cicuta sanatos reperi; atque ex Medicis, quibus illos commendavi, exactas curationum historias audivi, unde summam cepi voluptatem; cumque iisdem, quæ ex *Cl.* STÖRCKII ore acceperam, quæque in novo libro notabantur, communicavi, eorumque animos inflammavi, ut quacumque data occasione opportune Cicutam darent. Enimvero ab eo tempore Cicutæ usus magis in diem invaluit, vidique

que ab ea mirabiles in desperatissimis morbis effectus, quorum præcipuas historias inferius recensebo; & non absque animi oblectamento vidi pariter inde, primæ apud nos notæ Medicos, summis laudibus Cicutam extollere, inter quos sufficiat nominare *Cel. Franciscum* SERAUM, Primarium Medicinæ in *Regia studiorum* Academia Professorem, sat Medico orbi ob varios diversi argumenti, editos libros notum: *vix enim verosimile videbatur, plantam ubique terrarum fere, laete crescentem, in solam humani generis perniciem fuisse creatam*, ut apposite notat *Cel.* SWIETEN (11).

XXVIII. Antequam ad Morborum enarrationem transeam, quæret fortasse quispiam, quanam nempe ratione Cicuta in teterrimos morbos agat? Varia varii hac super re in medium protulerunt. Fuerunt qui confisi Chymica *Cl.* GEOFFROY analysi, Cicutæ vim explicare conati sunt, vel per ammoniacalem salem, vel per oleum ex libris quinque foliorum, & caulium tenerorum

[11] *Comm. in BOER. aph.* comm. ad §. 1237. tom. VII. pag. 227. *Neapoli* MDCCLXIV.

rum a Cl. Viro elicitum (12); contra vero alii, quorum ad manus erant Practicæ Observationes *Maximiliani* LOCHER *Viennensis* Medici, Cicutæ vires pendere autumarunt a quantitate salis, qua abundat, qui *partim in sal alcali volatile, partim in fixum potentia ignis mutari potest* (13). Ego vero ut, quod sentio, libere dicam, licet in Cicuta vim summam resolventem, anodynam, antiputredinosam cognoscam; nullo tamen modo explicari credo illius memoratos effectus, quod ex ea ignis tormento eliciatur; & sicut alibi veritus non sum *Peruviani* corticis vim, qua hic febres debellat, *Cl.* Virorum ratiociniis innixus specificam vocare (14); ita & nunc audeo, affirmare Cicutam specifica virtute agere. Neque a me hoc eripi sinam, nisi ab aliis magis edoctus periculis, apertissime illius

[12] Oper. cit. tom. 2. *de vegetabil. indigen.* art. *Cicut.* pag. 175.

(13) *Observ. practic.* &c. cap. IV. *de casib. var., qui ulterior. Cicut. usum intern.*, & *extern. in morb. curat. diffic. confirm.* pag. 81. *Viennæ Austriæ* ann. MDCCLXII.

(14) Vide *comm. nostr. ad part.* 1. *ration. medend.* Antonii DE HAEN cap. 2. pag. 137, *Neapoli* MDCCLXII.

illius agendi modus mihi innotescat.

XXVIX. DUDUM est, quod *Cl.* Viri, &, quod rei caput est, qui plurimum chymicis operationibus addicti fuere, adnotarunt, corporum vera principia frustra ab analysi sperari. Tales fuerunt *Cel.* BOYLE, *Fridericus* SLARE, HENKEL, MARIOTTE, aliique, quorum nomina extant apud *Cel.* HALLERUM (15). Revera qui aliquantulum intento animo observat Chymicas plantarum analyses, aperte videt, ea ipsa, nec penitus diversa principia, a plane contrariis, diversisque stirpibus, diversosque in humanum corpus effectus producentibus, educi. Sic *Cel.*, neque unquam, nisi magna cum laude nominandus *Hermannus* BOERHAAVIUS ex sexaginta diversis plantis ad varium, diversumque medicum reservatis usum, volatile semper sal eduxit, (16): quapropter adnotavit, quod *Chemia etiam sollicitissima vix queat retinere dotes simplicium herbarum illibatas; semper quippe misceat prius separata in plantis; sem-*

(15) *Elem. physiol.* &c. tom. 2. lib. V. §. XXXIV. not. L. pag. 96. *Lausannæ* MDCCLX.

(16) *Elem. chem.* tom. 2. *chym. oper.* par. 1. *in Vegetant.* pag. 11. ad 38. *Venetiis* MDCCXLIX.

semper a prisca levissime, mutabili indole immutet, novisque non modo formis, sed dotibus imbuat. Longe igitur abest, ut Chemistæ operationibus suis separare queant semper præstantes vires, quas natura proprias alicui plantæ impertiit: quum easdem suis artificiis sæpenumero, imo plerumque, valde immutent, quin & in contrarias prorsus convertant (17): & ante BOERHAAVIUM *Leonardus* A CAPUA anno nonagesimo quarto superioris sæculi in *Neapolitana* Academia Medicinae Professor recte scripserat, tantam esse vim, atque impetum ignis, *ut sæpe naturam corporum ipse resolvat, immutet, uti in salibus videtur, qui ex dulcibus amari, ex volatilibus fixi deveniunt* (18).

DE

(17) *Oper. cit. tom. cit.* in Prolegom. pag. *6*, 7.
(18) *Del parere del Sig.* Lionardo di CAPOA &c. tom. 2. *ragionamento primo intorno all' incertezza de medicamenti* pag. 31. *in Colonia* MDCCXVI.

DE CICUTA COMMENTARII PARS ALTERA.

I. QUÆ Medicam Cicutæ ad nostra usque tempora spectabant historiam, quantum quidem ex Veterum, Recentiorumque scriptis habui, qua licuit diligentia, hactenus sum persequutus. Venio nunc ad enarrandas Cicutæ beneficio peractas curationes, quæ superius a nobis constituta perbelle confirmant. Atque, ut recto cuncta procedant ordine, per singulas morborum classes referam observata, singulisque paragraphis includam morbos, quos Cicutæ beneficio depulsos esse sum expertus.

II. INITIUM autem faciam a morbis pectoris, & primum quidem ab eorum gravissimo, Phthisi pulmonali.

NOBILIS *Monialis* phlegmatici temperamenti, per annum bis rheumaticis doloribus vexata, ineunte nempe *Vere*, atque *Autumno* exeunte. Per quinquennium experta hoc mali erat. Vigesimum quintum nunc agit annum, cum superiori anno, *Aprilis* initio, assuetis doloribus subiicitur. Nihil notatu dignum in eorum decursu. Post diem quadragesimum, prævia horripilatione, ac levi febre, quod supererat dolorum resolvitur. Vox aliquantisper fit rauca, cum aliqua in deglutitione difficultate. Aperto ore, palatinum velum phlogosi teneri, tonsillares glandulæ paululum tumefactæ observabantur, neutiquam vero dolebant. Sanguinis missione, ac emollientibus gargarismatibus utitur. Evanescit rubor, sed vox eadem. Paucos post dies frequens tussiendi necessitas, cum noctu lectum peteret. Noctes vigiles, ac tussis sicca. Oritur febris, vespere parvum habens incrementum. Non sudor, nec major urinæ quantitas, quamvis secunda noctis hora aliquot *Stibii* granis cum pilulis *de Styrace* *SYLVII* usa esset, & per diem copiosis avenaceis cum melle potionibus. Duodecimo a febre die ponderis aliquid in dextera

dextera pectoris parte subesse retulit, ita ut super eam cubare potis non esset; invalescebat enim tussis. Febris novis his rebus non auctior. Ponderis in dies augetur sensus, ac quæ tussis antea sicca, humida redditur. Die tertio, ac vigesimo noctu cum tussi, uncias circiter decem seri albi, fluidi, spumosi, ad instar conquassati ovi albuminis, expellit. Mane attento animo excretum exploratum, non præbuit incipientis degenerationis indicia. Igne appositum, evaporavit magna ex parte, & quod in vase restitit, veluti coactum jus, concrevit. Pectoris pondus non diminuitur; tussis vero per integrum diei spatium rarior, & sicca. Postero die ad libram unam, & semis crevit expectoratio, ejusdemque prorsus conditionis. Subsequens nox male habuit aegram: idem ponderis sensus; & respiratio, quæ prius inculpata videbatur, lædi coepit, cum ad dexteram cubabat partem. Pilulæ pectorales MORTONI puacis granis *Æthiopis mineralis* præscribebantur, ac larga plaga, ubi ponderis erat sensus, excitabatur, quæ per mensem aperta, etsi multo fluxisset, expectoratio tamen in diem aucta, diebus proximis trium li-

brarum pondo fuit ; ſemper tamen ejusdem , quemadmodum ſupra adnotavimus , conditionis . Per integrum morbi decurſum , menſtrua etſi decolorata , & pauca , fluxerunt ſtatuto tempore . Cum uſque adhuc exhibita non profeciſſent, ſtomachus debilitari coepit, ac vires fatiſcere cum ſenſibili corporis macie , & ut verbo dicam , omnia nedum ad phthiſim , ſed ad mortem feſtinabant . Subiit animum , in hac pulmonali phthiſi Cicutæ extractum experiri . Per diem bis , mane nempe, & veſpere ad grana octo pro qualibet praeſcribitur vice , deſuper hauriendo uncias ſex dilutæ *decoctionis hordei*, ac *veronicæ;* & veſpere juſculum ex *fruct. Cac.*, *ſemin. bomb.*, *ac radic. zedoar.* paratum .

Prima morbi hebdomada idem rerum omnium ſtatus , habitus idem . Hebdomada altera rediit appetitus, tuſſis rarior noctu, eadem per diem. Die vigeſimo, vires invaleſcere obſervabantur , at paulo minor expectoratio . Cum ſatius in dies convaleſceret Ægra , Cicutæ extractum , quod antea horrebat, ad grana decem ſingulis vicibus , prompto, ac hilari animo eſt proſequuta . Cum ventum eſſet ad menſem ,

mi-

mitiſſima redditur febris, & vix ad libram, quatuor & viginti horarum ſpatio, expectoratio; utque haec decreſcebat, ita notatus ponderis minuebatur ſenſus. Sub finem ſecundi menſis evanuit morbus: Aegra ſurrexit: perque alios quadraginta dies proſequuta eſt remedium; neque autumnali tempore redierunt amplius rheumatici dolores.

Mulier annorum, ut quidem videbatur, fere quinquaginta, cachectici temperamenti, aſthmate, hepatis, & lienis obſtructionibus, tactu deprehenſis, a quinque retro annis, quo menſtrua ceſſarunt, afflicta. Hiemali, & verno tempore frequenter eryſipelate in facie, capillata capitis parte, & tonſillarum inflammatione vexabatur. Sanguinis repetitæ miſſiones, minerales *Lucullanæ* noſtræ aquæ, dulcis aeſtivo tempore aquæ balnea, & *Autumno ſaponis Veneti* cum *Ammoniaco* uſus vix, aut nihil levabant Ægrotam; tantumque leve ſolamen cauterium in ſiniſtro brachio attulit. Tot malis cruciata, enixe me rogabat, ut vellem ſe a tantis reficere anxietatibus, quæ triſtem, & inviſam faciebant vitam. Conſideratis attente omnibus, præſcripſi Cicutæ extractum

cum *Ammoniaco*, quo remedio, adaucto Cicutæ extracto usque ad drachmam unam, & semis in diem, trium mensium spatio, hepar, & lien detumuere, rediit floridus in vultu color, appetitus; nec amplius erysipelata; & mitior spirandi difficultas. Inculcabam, ut vellet prosequi remedium; illa vero præter spem convaluisse videns, noluit: promisit tamen, ineunte *Autumno* pilulas resumere.

Vir annorum sex, & quadraginta, robustus antea, atque habitus potius plethorici, bibax, & sæpe ebrius, a mensibus quindecim phthisi pulmonali vexabatur lenta febre sociata, quem in morbum a spreto pectoris rheumate inciderat. Expectoratio copiosa erat, puriformis, foetida, interdumque sanguineis maculis interspersa. Post varia balsamica remedia, & longum lactis usum, *mineralis aethiopis*, & *antihectici POTERII*, tandem Cicutæ sumpsit extractum a granis duobus usque ad triginta, extracto *corticis Peruviani* sociatum. Bimestri spatio expectoratio valde diminuta, non amplius foetida, non puriformis; sed mere lymphatica. Febris evanuit, deperditæ vires redierunt; lectum proinde reliquit, quo a macore, sum-

summaque lassitudine tenebatur; & post mensem, alium admirantibus omnibus, optime convaluit.

Puer annos octo natus, morbillis, qui tunc epidemici erant, corripitur. Evasit a morbo; at saeva obstitit tussis, summa pectoris angustia. Nulla adhibita medela fuit; atque hinc in diem summopere gravabatur pectus, lenta simul insurgente febre, vespertinis increscente horis, cumque sensibili corporis macie. Expectoratio puriformis, foetida, & sat copiosa post mensem erat. Cum lactis usus, & valentiora alia remedia nihil profecissent, praescripsi Cicutae extractum ad grana quinque mane, totidemque vespere. Illius continuato per dies quadraginta usu, cessit febris, tussis, expectoratio; floridusque rediit corporis habitus; dumque haec scribo, bene valet.

Ne in magnam molem excrescat libellus, omitto salutiferos effectus, quos a Cicutae extracto vidi in contumacibus rheumaticis tussibus. Nusquam sine fructu morbi initio Cicutam ad grana sex adhibeo; ex cujus usu magis, quam per alia remedia, concoquitur, facilis existit expectoratio, cessat tussis, neque debili-

tatur ſtomachus; uti plerumque fit in hoc morbo.

III. A pectoris morbis gradum facio ad affectiones abdominis, qua in corporis regione ob innumera, quæ ibi extant viſcera, ad diverſos, præcipuosque in vita deſtinata uſus, varii, graviſſimique oriuntur morbi, humanam ſummopere turbantes oeconomiam: in quos morbos admirabilis fuit Cicutae vis; quod ex ſequentibus manifeſto apparebit.

Formosa Virgo annos nata novem, & decem ex honeſtiſſimis Parentibus, ad ſeptimum a decimo aetatis annum incolumem duxerat vitam. Ineunte decimo octavo abſque evidenti, quæ culpari poſſit cauſa, de ſtomachi languore, inappetentia conqueri coepit; demum acerrimo dolore poſt dimidiam a prandio horam, non ſine eſculentorum vomitu ceſſante, vexata eſt. Non acidus, nec amarus in eo ſapor; & quamvis prandii hora ſingulis fere permutaretur diebus, ſemper idem dolor, eademque vomitio. Novem per menſes has eſt experta moleſtias: quo tempore immunia fuere menſtrua, nec apparuit febris; defoedatus vero

ro

ro vultus, corpusque macescere videbatur. Varia, & peroptima præsidia ab iis, quibus commissa erat curatio, fuerunt exhibita; incassum omnia. Tandem febrire visa fuit, & cum vomitu aliquid nigricantis sanguinis interdum foras emittere. Eodem tempore ponderis quemdam sensum in profunda jecoris parte persentire dixit; quamvis nihil tactu Professores animadvertissent. Inito consilio, cum macies sensibilis, ac vultus summopere decoloratus esset, Ægram in vicinia nostrâ ferri statuitur: quo peracto, meam expostulant Genitores, & eruditissimus Frater sententiam.

Quæ hactenus scripsi, a Medico, qui illius gesserat curam, accepi. Invisi Ægram sub exitu *Maj* superioris anni. Tempus ad deliberandum suscepi, nedum ut melius consultationi satisfacerem, quam ut transacta præsentibus conferrem. Quantum extundere licuit, tot malorum originem pendere ab uno, vel pluribus parvis glandularibus tumoribus, scirrhosam nactis naturam, aut simulantibus, in concava hepatis parte, aut in inferiori ventriculi orificio, intellexi. Ad tabificam vergebat febris. Vomitiones eædem, dolo-

loricæ; & conatibus ultimis amari aliquid, vel acidi inerat; rejectusque cibus parum, aut nihil immutatus erat; fortasse quia in notata jecoris parte efformati tumores pondere duodenum angebant; aut similes in inferiori ventriculi orificio, cibi incipiente coctione, irritabantur, vomitumque excitabant. Menstrua adhuc fluebant, etsi parva, & decolorata; sed alvus pertinaciter erat adstricta. Consideratis attente his omnibus, Parentibus dixi, non esse pro Ægrota auxilium; sed si spei quid superesset, unice a Cicutæ extracto expectandum. Annuerunt Parentes optimi, & curam aggressus, præcepi, Ægram mane post decem extracti Cicutæ grana, uncias tres Vaccini lactis, cum libra semis aquæ, infusione *Peruviani* corticis paratæ, desuper haurire; eamdemque quantitatem vespere, & post tres horas a sumpto mane remedio, singulis bihoriis libram semis ejusdem aquæ. Frigidas omnes has potiones sumere jussi, atque a cibo abstineri. Prioribus tribus diebus iidem vomitus tam mane, quam vespere; sed post duas, vel tres a sumpto lacte horas. Aquam vero haustam diei spatio non vomiue-

muerat. Quarta die vomitus matutinus ſiluit, ſtetit veſpertinus; alvus vero cretaceum aliquid in globulos redactum, nec ſine dolore, depoſuit. Die ſexta ad Ægram redii, vegetiorem inveni; & cum diebus ſingulis ejuſdem conditionis foeces, doloribus ſociatas deponeret, ſuppoſitorium ex ſero, & aqua malvæ in uſum vocatum eſt. Undecimo, quo haec acta ſunt, cum rediiſſem die, dolores evanuiſſe comperi, alvum lubricam, & bidui ſpatio ſervatum a ſtomacho cibum, neque Ægram vomuiſſe. Spe, ac voluptate perfundebatur illa, & vires reſurgebant. Mane, & veſpere extractum Cicutæ ad grana viginti, lac ad uncias quinque augetur, repetitis in diem potibus deſcriptæ aquæ.

Dimidiatus fere erat *Junius*, cum Aegra, reſtitutis magna ex parte viribus, extra domum deambulare coepit; ſed haud aberat febris, quamvis mitiſſima: & cum, antequam ægrotaret, equitationi indulſiſſet, equitare permiſſa eſt. Sub ejusdem menſis exitum, prævio irrito vomendi conatu, ac viſcerum moleſtiſſimis doloribus, per alvum depoſuit duriſſimos foecum globulos, quammultis intermiſtos maculis, ad albuminis ovi

ovi inſtar. Quinque dierum ſpatio bis, ter in die hoc incommodi pertulit. Ceſſit tandem per alvum gluten. Dexteri hipocondrii pondus abiit, neque rediit deinceps; tunc & febris extincta eſt: cumque enixe cibi aliquid optaſſet Ægra, duas panis uncias aqua decoctas circa meridiem imperavi; in jure inde carnis; ad herbaceum tandem deſcendi victum.

Cum omnia in ſalutem ceſſiſſent, Ægra alacri animo, & religioſe curam proſequitur. Integro *Auguſti*; & *Septembris* decurſu pluvialis aquæ balneationibus utitur. Redeunt ſtatuta copia menſtruationes, redit & priſtina forma: cumque jam bene valeret, *Octobri* menſe honeſtiſſimis cum Genitoribus, ac eruditiſſimo Fratre in Patriam rediit, ubi adhuc vivit, ſummiſque laudibus Cicutam extollit.

Mulier aetatis anno tertio, ac vigeſimo, plethorica temperie, ac ante triennium viro provectæ aetatis nupta; quindecim poſt dies gravida redditur, & ſtatuto tempore ſanam, vegetamque parit infantam: & quamvis nullus ei in partu labor; retulit tamen Medicus, qui ei miniſtrabat, nuſquam eidem pacatum pulſum,

sum, sed celerem usque ad secundum fuisse diem (1), quo febre corripiebatur satis vehementi, violentissimis uteri sociata doloribus, & lochiorum cessatione. Varia adhibita fuere remedia, ut tantis occurreretur malis, quibus etsi uteri avertebatur inflammatio, & lochiorum revocabatur fluxus; fuit tamen hic serosus, & tenuis, & nonnisi usque ad vigesimum a partu fluxit diem. Corporis habitus defoedatus, & exsuccus remansit; morbosus ita uterus, ut non amplius menses fluerent, & sæpius acuti dolores in eo orirentur, levi sociati febre per tres, vel quatuor dies. Solvebantur omnia urina admodum crassa, puriforme sedimentum deponente. Lactis usus, & chalybeata, rusticatio, & aquæ dulcis balnea opportuno tempore præscripta, incassum omnia. Ineunte hyeme superioris anni, recruduerunt uterini dolores, non levi, sed vehementi comitante febri, & vagis invadente horripilationibus, aqueisque

(1) Dum *Nolæ* assidua in morborum praxi olim versarer, constantissime vidi, si post unam, alteramve a partu horam, pulsus non esset sedata celeritas, sequi semper acutam febrem cum uteri inflammatione.

eisque urinis. Quid non tentarunt Medici? Sed frustra; neque enim ante quartum diem mitescere morbus visus est; nisi post copiosam notatæ urinæ evacuationem. At, sicut alibi facta tali urinæ excretione, penitus solvebantur omnia; hic contra lenta remansit febris, vespertinis invalescens horis, a qua in diem corpus tabescebat. Sexdecim post dies recruduit febris, omnia supra adnotata symptomata secum ferens, quæ febris die secundo, facta denuo copiosa puriformis urinæ evacuatione, redibat ad pristinum. Decimo quin etiam abhinc die sævire, & febris, & dolores visi sunt. Tertium post diem, quamvis eadem esset urina; mitescere tamen visa est febris; neque dolores vero, neque in urina pus cesserunt: quapropter continuo macescebat corpus, & ad extremum properare fatum non sine Parentum luctu videbatur. Infirma. Dum haec ita haberent, in consilium vocor cum *Doctiss.* simul amico *Dominico* COTUNNIO. Uteri itaque inspecta regione, & pensitatis recte omnibus, quæ morbum antecesserant, quæque observata erant symptomata, statuimus, illum a tuberculis nasci,

nasci, in uteri substantia genitis, qui continuo suppurabantur; & quia in uteri cavo puri non erat exitus, resorbebatur pus, & in renibus cum urina simul a fluidorum separabatur massa; atque ex ipsa puris reassorptione, coinquinatis fluidis, tabida febris, & macor. Cum videremus autem omnia artis advocata fuisse auxilia, constituimus in desperato pene morbo Cicutam tentare. Coepimus itaque a granis duobus mane, totidemque vespere, quibus alia viginta grana extracti *corticis Peruviani* admiscuimus, adaugendo diebus singulis extracti Cicutae granum unum. Bene adjuvit DEUS conatus nostros: jamque viginti post dies dolores evanuere, abiit febris. Fugata febre, *Peruviani corticis* abstulimus extractum, & ad drachmas duas Cicutam auximus. Ægra, quae jam mori credebatur, tam praeter spem omnem convalescere sentiens, quae imperabantur, diligenter est prosequuta; unde & prior corporis rediit habitus, & catamenia primum absque ullo dolore post menses quinque ab usu Cicutae fluxerunt, fluunque sexto pariter, dum haec scribo, mense. Et quamvis, optime valeret illa; noluit

noluit tamen pilulas deferere, tantumque ab ea assequi potuimus, ut in diem Cicutæ grana decem sumeret.

Vir aetate gravis, primus *Regiæ Typographiæ* excusor, sæva corripitur hepatitide. Variis adhibitis præsidiis, evasit a morbo: remanserunt vero induratus hepar, tumefactus lien; unde in ambulando anxietas oriebatur summa; jamque edematoso tumore inflari coeperant pedes. Multa varii incassum ministrarunt Medici. Suasi Cicutæ extractum ad grana viginti singulis diebus, mane hauriendum; ex quo remedio quadraginta dierum spatio integre convaluit.

Cicutæ vires in alios abdominalium viscerum morbos praetereo. Cicutam admirabili fuisse praesidio vidi in hepatis obstructionibus, a fluidorum viscositate natis; ex quibus, propter bilis inertiam, prostratus erat appetitus, tarda, & tumens alvus. Mulieribus, quibus menses atrocissimis sociati erant doloribus, aut abnormes fluebant, Cicuta dolores abstulit, mensesque in statutum ordinem redegit.

IV. Ab internis abdominalium viscerum morbis ad eos, qui interiores uri-

urinae vias impediunt, descendimus.

VIR aetatis ann. LII., pluribus ab annis salsedine in facie primum, in pectore deinde vexatus. Superiore anno, cum esset *Puteolis*, sensim disparuit salsedo; ex cujus retropulsione ardor magnus in mictione oriebatur. *Neapolim* regressus varia adhibuit remedia, inani omnia studio. Morbus in diem augebatur; quapropter varios consuluit Medicos, & Chirurgos, qui *ptisanam* D. KALAK primum, deinde lacteam dietam, vesicatoria in cruribus, injectiones in virgam aquæ plantaginis, decoctionis inde hordei cum melle rosaceo, lapide medicamentoso CROLLII, & mercurio dulci, præscripserunt. Recuperandæ sanitatis ergo, quid non perpeti, atque experiri, voluit? Verum praeter spem omnia. Eo sensim pervenit, ut præ assiduo, ac molesto mejendi stimulo insomnes duceret noctes, ululatibusque summis in mejendo vicinos terreret, qui hominem tot pressum cruciatibus summopere miserabantur. Continuo lecto jacere cogebatur; nam aeque, ac stando recrudescebant dolores. Huic semicupia incassum ministrabantur, ipsumque *opiatum laudanum* aqua

ſolutum, & in virgam injectum. A Nobiliſſimo rogatus Viro, cui ſerviebat, eum inviſivi, atque ad conſpectum hominis tam foede, atque undique afflicti, obſtupui. Serio perquirendo, cognovi, generatum fuiſſe a retropulſa ſalſedine ulcus fiſtuloſum in glande penis. Doloris ſitus, pus, quod urinam antecedebat, quodque glandis preſſione emittebatur, id manifeſte demonſtrabant. Videns incaſſum valentiora omnia adhibita remedia, ſuaſi copioſos aquæ potus, ut urina non tam acris eſſet, injectiones in virgam decoctionis Cicutæ, illiuſque extractum ſub pilulari forma ad grana viginti. Bidui ſpatio ſimplici hac curatione miteſcentibus doloribus, mea, & omnium, qui Aegri ſtatum noverant, admiratione (2), dormire is coepit, neque in mejendo amplius cruciatus adeo vehementes, neque tam gravis in mejendo ſtimulus. Die decimo lectum reliquit, & octo poſt dies alios domo exivit. Poſt menſem ad conſuetos rediit labores, non intermiſſo remedii uſu, quo penitus liberari a leviori illo, qui adhuc

(2) Cicuta in hoc caſu Opii ſuperavit vim; Opii injectiones nihil effecerunt; Cicutæ vero decoctio dolores mitigavit.

adhuc in mejendo supereſt ſtimulo, ſpero..

IV. QUAE vidi a Cicuta in internos corporis morbos effecta, ſumma fide retuli. Mira quoque apparuit Cicutae vis in morbos, qui externum corporis habitum afficiunt, quos hic eodem, quo ſupra, referam ordine.

ADOLESCENTULA annorum quindecim phlegmatici temperamenti, a nono aetatis anno in dextera colli parte ſtrumoſum gerebat tumorem, gallinæ ovo ſimilem. Quamvis anno decimo tertio menſes primum fluxiſſent, indeque ſtatutis redirent periodis, nulla tamen fuit in tumore mutatio. Poſt varia incaſſum advocata remedia, quinque annorum ſpatio, Cicutæ extracti uſu, quatuor poſt menſes perfecte curata eſt (3).

JUVENIS tredecim natus annos, a nativitate in collo ſtrumoſos tumores quinque gerebat; ex quibus tres unica membrana incluſi videbantur, & in diem ſimul cum Juvene adoleſcere. Varia varii tum interna, tum externa plures per

(13) Coeptum eſt miniſtrari extractum a granis quinque, & in diem aucta fuit doſis uſque ad drachmam unam.

annos adhibuere Medici, sed frustra remedia. Dedi ego Cicutæ extractum diebus singulis ad grana viginti, & super affectum locum Cicutæ emplastrum applicavi. Horum usu quatuor post menses integre convaluit.

Perillustris Puella annorum novem, dum in utero gereretur, adeo vehementibus ejus Mater torquebatur convulsionibus, ut necesse fuerit, bis, vel ter singulis mensibus sanguinis celebrare missionem. Peperit statuto tempore Puellam, de qua hic sermo, debilem admodum, ac decoloratam. Lactationis tempore in melius ire visa est; sed nunquam firma valetudo. Quamvis imbecillis, septimo fertur anno inter Moniales. Ineunte octavo, crusta lactea eam tenuit, parvis circa collum, & gulam sociata tumoribus. Superiori anno *Martio* ineunte foetidus maxime ab ea defluxit humor; & qui parvi circa collum, ac gulam tumores erant, & numero, & mole augentur. Primis *Junii* diebus vocatus, ac inito consilio cum optimo Professore, cui demandata erat cura; retulit hic, tam *Caprillum* serum, quam *Viperinum* liquorem ab ortu lacteæ crustæ Puellæ absque ju-

juvamine exhibuisse. Febris lenta aderat, macor sensibilis : & qui prius collum, ac gulam foedabant tumores, recenter tam sub axillis, quam in utroque inguine nati videbantur. Qui sub axilla erant dextera, ad nucum juglandium magnitudinem accedebant, durique, parum dolentes, aque immobiles: minorique mole, nec dolentes, nec firmi qui sub altera, atque ita pariter inguinales. In hac glandulari tabe Cicutæ extractum propinare statuimus, tria nempe grana mane, totidemque vespere, desuper hauriendo *Vaccini* lactis uncias duas cum quinque levissimæ infusionis ex *sarsa parilla*, ac cortice ligni *Guajaci* paratæ.

A susceptæ curationis die, fluxus minor, nec tam foetidus a lactea crusta; tumores vero omnes eodem in statu. Sub mensis exitum tam colli, ac gulæ tumores, quam axillarum, & inguinum dolere coeperunt. Contusa Cicutæ folia superimponuntur, ac ejus extractum ad grana quinque pro qualibet vice præscribitur. Mitissima febris, coloratior Puella. Mense altero exeunte, tam colli, quam inguinales tumores vix conspiciebantur. Perfecte exsiccata est cru-

sta. Qui sub axillis erant tumores, non minoris magnitudinis, sed mobiles videbantur. Eamdem prosequuti ad diem LXXV. curationem, sensim, quod supererat tumorum, evanuit, nec amplius apparuit febris. Per integrum *Augusti* decursum ad grana duo extractum est persequuta Nobilis Puella. Perfecta curatio cum bona totius corporis nutritione, non sine nostra admiratione.

Ex hac observatione, gravioribusque aliis experimentis compertum habui, nullum in glandulares morbos, illosque, qui a liquidorum alborum vitio fiunt, neque validius, neque efficacius esse præsidium, quam in Cicutae extracto.

V. In foetidum quoque, atque annosum ulcus miram sæpe experuit Cicuta vim.

Juveni annos nato duodeviginti, tribus abhinc annis, ab acuta febre methastasis fiebat in anteriori tibiæ parte, a qua latum oriebatur, & profundum satis ulcus. Quammultis (incassum omnia) usus erat ille tum interioribus remediis, tum exterioribus: neque ipse (quod mireris) *sublimatus mercurius frumenti spiritu* solutus, ad normam *Cel. Doctissimique* SWIE-

SWIETENII præſcriptus, profecerat hilum. His rebus geſtis, graviores denique conſuluit Chirurgos, qui cariem, vel corruptionem tibiæ ſuſpicantes, Juveni indixerunt oſſis denudationem, deinde abraſionem. Terrefactus me adiit, cui ſuaſi, ut antequam ad difficilem nimis, ac moleſtam deveniret operationem, experiri vellet interne Cicutæ extractum; extrinſecus vero ejusdem plantæ fotus, quibus fauſta in annoſo ejus morbo ſperabam. Lætus curam aggreditur, & adaucto intra dies quindecim Cicutæ extracto ad drachmam unam, repetitis ter in die laudatis fotibus, pus mitius reddi viſum eſt, neque adeo, ut antea foetens. Continuato remediorum uſu per bimeſtre curriculum, perfecte curatus eſt, non ſine Chirurgorum admiratione, qui triennii ſpatio varia artis praeſidia contra eum morbum fruſtra advocaverant.

VI. NEQUE ſine piaculo praeterire poſſum, quae a Cicuta vidi effecta in luem Veneream.

VIR gente *Romanus*, conditione *Cubicularius*, aetatis anno XXVIII, duobus abhinc annis *Vindobonæ* virulenta inficitur

tur gonorroeha, & venereo finiftro in inguine bubone. Paucos poft dies a contracta lue difcedere coactus eft *Vindobona*; neque ullum adhibuit in via contra Gallicum morbum e medicina praefidium. Cum *Neapolim* veniffet, cauftico bubonem aperiri curavit, variaque ab Agyrta fumpfit pro gonorrhoea remedia: Curatus credebatur, unde plures per menfes crapulofam duxit vitam. Ineunte *Martio* fuperioris anni, planæ maculæ, ephelidibus fimiles, per totum corporis habitum apparuere, ex quibus multæ vifum fummopere deturpabant; paucofque alios poft dies rheumatifmo corripitur, immanibus doloribus fociato, noctu maxime invalefcentibus. Quod expofita manifefte confirmatam demonftrarent luem, & quia varia, eaque efficaciora remedia nihil boni attulerant, & e contrario in dextera tibia legitima exoftofis apparuerat, ftatuitur, nulla pofthabita mora, mercurialibus unctionibus Infirmum effe fubjiciendum. Debitis præfidiis miniftratum fuit remedium, quo maculæ corpus deturpantes, & exoftofis evanuere; rheumatici vero dolores interdiu filebant, noctu tamen recrudefcebant, præci-

cipueque in tibia, ubi fuerat exostosis, enormes erant. *Cel.* Medicus vesicatorium super affectam partem apponi curavit; sed nulla inde in melius mutatio. Cum *Oeniponti* eum cognovissem, me adiit, & malorum audita serie, quæque usurpaverat remedia, suasi, ut noctu cubitum iturus, cataplasma ex recenti herba Cicuta super tibiam apponeret, & mane, & vesperi pilulas sumeret ex Cicutæ extracti granis viginti pro qualibet vice, desuper hauriendo *Caprilli* lactis uncias quinque, quia summopere emaciatus erat. Quinta nocte mitescere coeperunt dolores, vixque elapso ab hac cura mense, perfecte sanatus est.

VII. Quod si in pectoris affectiones, si in abdominalium viscerum mala, atque incommoda admirabili fuit Cicuta præsidio: si Cicuta ulcerum vim coercuit, eaque e vivo resolvit, atque implevit: si strumosos tumores depulit: si in Venerem quoque vires suas, atque imperium exercuit: si admirabilem denique suam ad mortalium salutem vim reipsa, atque eventu comprobavit; dubitabimus, Medici, Cicutæ ingenium non venenatum, ac lethale, sed salutiferum,

ſerum, ac vitale profiteri, ejuſque uſum ſine mali periculo, ac ſuſpicione celebrare? Neque vero apud nos tantum Cicuta valuit, ſed ejus quoque beneficia perſenſere gentes aliae ſub alio degentes coelo. Admiranda vidit a Cicuta effecta *Mediolani* Clariſs. *Antonius Maria* RIPAMONTIUS (4), in *Hiſpania Caſimirus Gomez* ORTEGA (5), in *Britannia*, *Gallia*, *Helvetia*, *Saxonia* quamplures, iique non incelebres Medici (6) *Helmſtadii* Clariſs. *Georgius* HUDEMANNIUS (7), *Mergentheimii*, *Kreilsheimii*, *Fran-*

(4) *Saggio degli effetti della Cicuta* &c. in *Milano* MDCCLXVI.

(5) *Commentar. de Cicuta*, &c. *Madriti* MDCCLXIII.

(6) Vide *Alethophilorum quorundam Viennenſium elucidationem neceſſariam epiſtolae de Cicuta, quam Cel. HAENIUS ſcripſit ad Cel. TRALLES* pag. 95. ad 99. *Vindob.* 1766.

Quod in recenti Diſpenſatorio *Londinenſi* ſcribatur, haud multum profuiſſe *Londini* Cicutam, nihil id incommodat; ſubditur enim ibidem; id fortaſſe eveniſſe ex non bene praeparata extracti confectione. Vide *The New diſpenſatory* &c. &c. *The ſecond edition. Pharmaceutical preparation extract of Hemlock* pag. 401. *London* MDCCLXV.

(7) *Diſſertat. de Cicuta*. Vide *Alethoph. Vienn. elucid.* pag. 96.

Francofurti alii (8), *Moguntiae* Cel. STRACK (9), *Schönbergae* in *Moravia* Experientissimus *Joseph* PÖLZER (10), *Tergesti* Doctiss. KRAPF (11), atque alibi alii apud toties laudatum STÖRCKIUM. Quae cum ita sint, taedet me Cel. HAENII, qui voce primum *Vindobonae* ex cathedra, deinde scriptis (12) contra STÖRCKIUM, & Cicutam debaccatus est, HIPPOCRATICI immemor praecepti: *qui ea, quae ab aliis sunt inventa, inhonestorum verborum artificio contaminare contendit, is sane prudentiae existimationem tueri velle non videtur, sed potius naturam suam, aut ignorationem malitiose prodere* (13). Jure ergo ac merito Cel. L. B. VAN SWIETEN *Viennensis* Medicae Facultatis *Praeses* HAE-

(8) Apud STÖRCK *libell.*, *quo continuan. exp.*, *&* *observ. circ. nov. sua medicam.* cap. VIII. *pag.* 162. & 166.

(9) Lib. cit. cap. cit. *pag.* 172. ad 191.

(10) Lib. cit. cap. cit. *pag.* 191. ad 207.

(11) Lib. cit. cap. cit. *pag.* 231. ad 245.

(12) Vide *Antonii* DE HAEN *epist. de Cicuta ad Cel. Balthas. Ludov.* TRALLES. *Vindobonae* MDCCLXV.

(13) HIPPOCRATES lib. *de arte*. Oper. tom. 1. *pag.* 2. num. 40., ad 50. cit. edit.

HAENIO filentium imperavit (14).

VIII. Haec habui modo, quae de Cicuta fcriberem, adverfa valetudine, variifque, & permoleftis diftractus curis: quae fi Doctis non difplicere Viris intelligam, brevi in meliorem, fi DEUS dederit, prodibunt formam. Ad meam denique quod attinet fidem: dum Scriptorum retuli fententias, eorum loca, atque editiones in ima fuppofui pagella, ut omnia cuique liceat cum noftra fide conferre. Quos autem Cicuta fanatos hifce oculis egomet vidi, eorum ftatum diebus fingulis in adverfaria referebam, unde haec funt exfcripta, quae hactenus a me funt enarrata. Equidem potuiffem millenas Cicutae beneficio ab aliis quoque Medicis heic *Neapoli*, tum & in aliis hujus Regni *Provinciis* peractas curationes percenfere; verum ex longa doctus experientia, pro aliena fide fpondere nolui.

F I N I S.

(14) Vide *Alethophil. Viennenf. elucidat.* pag. 2

30

